

פרשת קדושים – הפגיעה בחרש ובעיור

יחידת הפסוקים: ויקרא י"ט, י"ד
רעיון מרכזי: מילים יוצרות מציאות, פגיעה בזולת היא קודם כל פגיעה בעצמנו.
פסוק מרכזי: "לא תקלל חרש ולפני עור לא תתן מקשלי; ויראת מאלהיך, אני ה'"

פתיחה

- נביא לכיתה חתיכות פחם, חמר או חומר אחר שעצם הנגיעה בו כבר מלכלכת.
- נעביר בין התלמידים כך שכולם יגעו בפחם ויתלכלכו ממנו (רק בידיים, שלא תהיה עוגמת נפש לאימהות חלילה..).
- נרשום על הלוח רשימה של מילים, ונבקש מהתלמידים למיין אותם לשתי קבוצות. כמו:

○ דולפין	○ נמלה	○ חול
○ סבא	○ השכן	○ פיל
○ טיגריס	○ ממול	○ אחותי
- נדון: אלו דברים יש לבני אדם שאין לחיות?
- נשמע רעיונות ונקבל כל הבדל הגיוני (שכל, לבוש, קריאה, כתיבה). נדגיש את ההבדל הגדול שבין אדם לחיות - בדיבור! לאדם ניתנה מתנה מופלאה, יכולת הדיבור.
- נבין שבכוח המילים לברוא מציאות. כמו הקב"ה, שאמר בריאת העולם: "יהי אור" ונוצר אור, גם לאדם יש כוח גדול מאד בדיבור שלו להשפיע על המציאות.
- נבקש מהתלמידים לומר פעולות שבהן רואים שהדיבור משפיע, ונמיין על הלוח לפי השפעה חיובית והשפעה שלילית. נתחיל בדוגמאות שראינו בפסוקים הקודמים לשימוש שלילי בדיבור, ונרשום:

דיבור חיובי	דיבור שלילי
תפילה	לשון הרע
ברכות	רכילות
מחמאות	שקר
עידוד	קללה

- נסביר: בגלל הכוח הרב שיש לדיבור, התורה מצווה אותנו ציונים שונים הקשורים אליו, חלק למדנו וחלק עוד נלמד. בדיבור לא טוב לפעמים נדמה לנו שמי שנפגע הוא הזולת אבל לא פחות מכך גם אנחנו נפגעים, ממש כמו הפחם שהחזקנו. בשיעור הזה נתמקד בציווי מאוד מעניין על פגיעה דרך מילים.

לא תקלל חרש

- ראשית, נסביר כי במילה "קללה" כאן, אין הכוונה לדיבור גס, כמו שאנחנו אומרים היום. בודאי שאסור לנבל את הפה, אבל לאו דווקא לזה מכוונת כאן התורה. הכוונה כאן לכל דיבור שמבקש לפגוע בזולת, כמו: 'לאחל' לזולת שיקרו לו דברים לא טובים [שתהיה חולה קשה, שיפגעו בך, שלא יהיה לך כסף ותהיה עני]. הקללה היא דיבור רע ומכוער כלפי הזולת.
- נקרא את החלק הראשון של הפסוק: "לא תקלל חרש", ונשאל: מה זה משנה? למה, למי אכפת? הרי חרש ממילא איננו שומע...
- כדי להשיב לכך נשאל את התלמידים שאלה נוספת: האם לדעתכם, אחרי שראינו את הפסוק, לפי התורה מותר לקלל אנשים רגילים, שאינם חרשים? התשובה היא בודאי שלא. אם כן, החרש הוא דוגמה. אפילו חרש אסור לקלל. מדוע?
ראשית, כי הקללה עצמה היא דבר פסול, והוא פוגע ומוריד קודם כל במי שמוציא אותו מהפה.
שנית, משום שיש בכך משום לעג וניצול המום של החרש. הקב"ה ברא אנשים ולכל מהם בכוחות שלו והחולשות שלו. ללעוג ולנצל את העובדה שהחרש איננו שומע זה דבר חמור מאד. לכל אחד מאיתנו יש גם חולשות, ולא היינו רוצים שיפגעו בנו תוך ניצול התכונות החלשות. התורה מקפידה מאד בכבודם של הבריות.
- נזכיר את הקשר בין הפחם לדיבור רע: דיבור רע הוא כמו פחם - מי שנוגע בו – מתלכלך. גם אם נעמוד על הר בודד ונצעק לאוויר מילים לא יפות – זה יפגע בנו.
- ונדגיש לחיוב את השימוש בלשון נקייה, ודווקא בזמנים שקשה לנו, כמו בעת מריבה, מחלוקת, כעס. אפשר לדמות בכיתה את הסיטואציות הללו: נקרא לזוג תלמידים, נסביר להם שהם אחים ושניהם רוצים את המחשב באותו זמן. כעת עליהם לשוחח / לריב / להתווכח – ב'מילים אוהבות' ולא 'במילים פוגעות' תוך שמירה על דיבור מכבד ובסופו של דבר הגעה לפתרון.
- נכתוב על הלוח את המושג: 'סור מרע ועשה טוב'. סור מרע – להימנע מדבר שלילי, פוגע. עשה טוב – לעדות בפועל דברים חיוביים, להרבות אור.
- נשמע מהתלמידים הצעות למילים מחזקות אותם נכתוב ב'בנק הפרגונים' הכיתתי [ונראה כמה אנחנו משתמשים בהם לאורך השבוע]: פרגון, עידוד, מחמאה. נכון את התלמידים להרחיב את ההצעות שלהם, לדוגמה, לא רק לומר: "לעודד" אלא לפרט: אתה מסוגל", "אני מאמין בך" ועוד.
- נזכיר את תלמידי רבי עקיבא, שהיו צדיקים גדולים ולמדו המון תורה וקיימו מצוות ובכל זאת מתו במגיפה. למה? "שלא נהגו כבוד זה בזה". הם פשוט דיברו לא יפה אחד לשני.
- נביא כדור ונשחק מסירות. כל תלמיד שזורק אומר את שם התלמיד אליו הוא מכון ומוסיף מילה טובה. למשל: "תמר, מוכשרת בציר", "יהודה, בעל לב טוב", "נעם, מתחשב", "דקלה, מסודרת" וכן הלאה.

ולפני עור לא תתן מכשל

- נזמין תלמיד ונקשור לו את העיניים עם מטפחת.
- נקרא לתלמיד נוסף שיתן לו יד וינחה אותו בכיתה ממקום מסוים אל היעד, אל מקום אחר.
- נשאל את המשתתפים בניסוי:
 - את התלמיד עם העיניים העצומות: כיצד הרגשת? האם היה לך אמון במי שהוביל אותך? האם סמכת עליו? ממה חששת?
 - את התלמיד המוביל: איך הרגשת? איך היה לך להוביל? האם הרגשת שסמוכים עליך, בוטחים בך, נותנים בך אמון?
- נבין שלמי שיש מגבלה - הוא נותן אמון בזולת, הוא זקוק שיתחשבו בו, וחלילה חלילה למישהו לנצל זאת כדי להטעות אותו, להכשיל אותו, או ללעוג לו. התורה מצווה "ולפני עור לא תתן מכשל". אם העיוור הולך בדרך ואתה שם לרגליו מכשול כדי שיפול, זו עבירה מהתורה. רש"י מלמד אותנו שהכוונה איננה רק לעיוור פיסי ולמכשול פיסי, אלא לכל אדם שהוא כמו'עיוור' לגבי משהו, שהוא לא יכול לראות אותו. נניח, בחור צעיר, שלא מבין בכסף ובקניות, והמוכר במכולת ממליץ לו לקנות את הדברים היקרים ולבזבז את כספו, למרות שהוא יודע שזה נגדו.
- ניתן דוגמאות נוספות ולגבי כל דוגמא נאמר מיהו ה"עיוור" ומהו ה"מכשול":
 - תלמיד לא יודע תשובה בשיעורי בית, תלמיד אחר מגלה לו את התשובה אך בכוונה אומר לו תשובה לא נכונה, שייכשל.
 - זוג תלמידים משחקים, אחד מעניק לחברו עצה לא טובה שגורמת לו להפסיד במשחק.
 - אדם מבקש הנחיות כיצד מגיעים למקום מסוים, ואנו מוסרים לו הסבר מוטעה.
 - מישהו רוצה לקנות פלאפון, ולא מבין בזה כלום.
 - מישהו מתכנן להיפגש אחר הצהריים עם החברים, ולא יודע שהכיתה הזו בטויל, ואף אחד לא אומר לו.
- וחכמים (מובא ברש"י) הוסיפו עוד דבר, שגם להכשיל מישהו בעבירה זה 'לפני עיוור לא תתן מכשול', למשל: מישהו אכל בשרי ומישהו אחר מפתה אותו לאכול גלידה. נדון עם התלמידים בשאלת חשיבה: למה גם אדם כזה נחשב 'עיוור' בפני הגלידה? הרי הוא רואה אותה ויודע שאסור לאכול?
- נחבר זאת לחלק האחרון של הפסוק: "וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ, אֲנִי ה'". רש"י מסביר: הרבה פעמים אף אחד לא יודע אם באמת אמרנו משהו למישהו כי כך אתה חושב או כי רצינו להכשיל אותך, זה ממש בתוך הלב. אף אחד לא יכול לדעת, אבל ה' יודע מה באמת האדם חושב, מה יש לו בפנים, למה התכוון.

סיכום

- נסח יחד עם התלמידים אמנה (הסכם) על שמירה על דיבור מכובד ("לא תקלל חרש").
- נעביר את ההסכם בין התלמידים, כולם יחתמו עליו, ונתלה אותו בסביבת הלמידה.
- נסכם מתוך אתר "דיבור טוב" ובו רעיונות למשחקים, הפעלות וסרטונים על כוח הדיבור. להלן קישור לאתר "דיבור טוב" ובו משחקים על מילים טובות, בכל מיני רמות וסוגים. מומלץ.
<https://www.diburtov.co.il/?category=articles&subcat=1&pageart=61>

להלן קישור לאתר "דיבור טוב" ובו סרטונים קצרים ויפים על כוחה של מילה.

<https://www.diburtov.co.il/?category=articles&subcat=1&pageart=48>

- נדגיש שדיבור טוב הוא לא רק כלפי אחרים, הוא גם כלפי עצמנו. את חשיבות הדיבור המעודד לעצמנו ניתן לראות באמצעות הסיפור האמתי הבא, על האיש ששרד הכי הרבה לבדו בלב הים: בשנת 1982 סטיבן קלאהן, שהיה שייט מומחה, חצה את האוקיינוס האטלנטי לבדו בסירת מפרש. לאחר מספר ימים בים, עצם לא ברור פגע בספינה הקטנה שלו וחורר אותה. קלאהן מצא את עצמו בלב ים, על סירת הצלה באורך שני מטרים מגומי, עם אספקה בסיסית בלבד. סטיבן קלאהן נמצא לאחר 76 ימים בים על ידי ספינת דייג, כשהוא בחיים. זהו הזמן הארוך ביותר שאדם שרד לבדו אי פעם בלב ים. אחד הדברים המעניינים והחשובים בסיפור שלו הוא ההתמודדות המנטלית שלו: איך הוא לא איבד תקווה? חודשיים וחצי בלב ים, בלי ציוד, בלי אוכל ומים, בלי איש לדבר איתו. מה עשה קלאהן שגרם לו להמשיך למרות כל הקושי? בספר הזיכרונות שלו הוא מספר איך הוא שוחח עם עצמו. בכל פעם שהרגיש בודד, חלש או חסר סיכוי, סיפר לעצמו סיפור מהעבר, על אנשים שבמצבים גרועים יותר הצליחו ויצאו מהקושי, ושגם לו יש סיכוי, אם רק ישמור על התקווה. מה שסטיבן קלאהן עשה בעצם, זה לשמור על טוהר המילה. במילים אחרות, הוא לא הרשה לעצמו להיגרר לשיחה פנימית שלילית ומייאשת.